

De opstand van Gent (1379-1385) en Hulster Ambacht

Aantekeningen van de tiendontvanger Willem Faytop

Dat de bekende opstand van Gent, die begon in 1379 om een einde te nemen in 1385, een ernstige weerslag had op de nabije Vier Ambachten, in het bijzonder op Hulster Ambacht, was vanzelfsprekend. Toen Gent belegerd werd en de hongersnood dreigde, was een rooftocht in die streek niet zelden de aangewezen oplossing om de nood te boven te komen (1).

De rekeningen van een inwoner van Hulster Ambacht, Willem Faytop, die het ambt van tiendontvanger voor het Kortrijkse kapittel vervulde, samen met de commentaar die hij errond weeft, geven ons interessante bijzonderheden over de gebeurtenissen die zich in die streek en in die periode afspeelden.

Het tiendrecht van Hulster Ambacht werd in 1199 door graaf Boudewijn IX geschonken aan het kapittel dat hij toen te Kortrijk oprichtte (2). De inkomsten van die tienden waren vooral bestemd om de prebenden van de kanunniken te betalen. Toen graaf Boudewijn het tiendrecht aan het kapittel overmaakte, was er zonder twijfel reeds menig tiend in leenverband aan edellieden of

(1) Zeeuws-Vlaanderen, waartoe de Vier Ambachten (Axel, Assenede, Bouchoute en Hulst) behoorden, maakte in die periode nog deel uit van het graafschap Vlaanderen. Over de verhouding van de Vier Ambachten tot Gent en de „Vlaamse Opstand”, zie J. Adriaanse, *De Poort van Hulst vóór de Vijftiende Eeuw*. Hulst, 1927, blz. 276-277 en passim.

(2) J. De Cuyper, *Het ontstaan van het Kapittel te Kortrijk (1199-1212)*, in *Miscellanea historica in honorem Alberti De Meyer*, dl. 1. Leuven-Brussel, 1946, blz. 510-527.

kloosterstichtingen geschonken. In het *Liber Foundationis* van het Kortrijkse kapittel werd op het einde van de 13e eeuw de lijst opgemaakt van de *homagia*, d. i. leenhulden, die om reden van het bezit van dergelijk leen, aan het kapittel dienden gebracht. Onder de kloosters die over een dergelijk leen beschikten, dienen vooral de abdijen van Duinen en Doest genoemd te worden. Uit diezelfde lijst blijkt dat het kapittel te dien tijde reeds verscheidene van die tienden van zijn *homines* of leenmannen had afgekocht (3).

Om de tienden jaarlijks te innen en al de bewerkingen te doen die ermee in verband stonden, werden tiendheffers, *receptores* of ontvangers aangesteld. Gewoonlijk waren het lieden die de streek zelf bewoonden, hetzij priesters, hetzij leken.

Willem Faytop, wiens rekeningen in deze studie besproken worden, volgde heel waarschijnlijk in 1380 de vorige ontvanger Huig van Lokeren op. Willem Faytop moet een vooraanstaand landbouwer van het ambacht geweest zijn. Hij was schepen van Hulst o.m. in 1394/1395 en in 1399/1400 (4). In 1388 was hij samen met Gijsselbrecht van Lamzwaard voogd van Maria, dochter van Jan Loys zoens en nicht van de vorige ontvanger, Huig van Lokeren, die toen reeds overleden was (5). In 1392 is hij samen met andere Hulstenaren borg voor de tiendpacht van de Oude Polder en van de Ser Pauwels Polder. Hijzelf pachtte de tienden van Dorpersdijk en van Lamzwaard (6). Een van zijn zonen, ook Willem genoemd, heeft meermalen het ambt van

(3) Het *Liber Foundationis* behoort tot het archief van de O.-L.-Vrouwekerk te Kortrijk. Zie aldaar f° 95-96.

(4) Zie J. Adriaanse en L. M. Van Werveke, *Verzameling van akten der schepenen van Hulst (1226-1499)*, in *Jaarboek 1938 van de Oudheidkundige Kring „De Vier Ambachten”*, Hulst, blz. 497.

(5) *Ibidem*, blz. 226-230.

(6) *Ibidem*, blz. 233-237.

schepen van Hulst bekleed. In 1443 is hij er schout (7).

Benevens die zoon, treffen we in de verzameling van de schepenaakten van het Hulster Ambacht nog acht leden van het geslacht Faytop aan.

Willem Faytops zegel stelt een uitgerukte boom voor en drie schilden.

* * *

De rekeningen van Willem Faytop zijn ook een rijke bron voor de kennis van het innen van de tienden op het einde van de 14e eeuw en ook van het leven in dit Ambacht, dat toen deel uitmaakte van het graafschap Vlaanderen. Ze behoren tot het rijke archief van de voormalige kapittelkerk van Kortrijk en worden er in het oud archief bewaard.

Het „manuale” of handboek, zoals die rekeningen naderhand genoemd werden, vormt een deel uit een papieren cohier dat 32 bladen behelst. Het eerste blad is, blijkens de inhoud, door de kapitteldeken Wouter Colin (1383/4-1389) geschreven en behelst verpachtingen van tienden in Hulster Ambacht (9). Ook de laatste folio's behoren niet tot het handboek. Van f° 21 v° af treffen we er een onvolledige kopie aan, opgemaakt kort na 1383, van de handleiding van de vorige kapitteldeken Joos van Menen (10). Daar het deel dat het manuale van Faytop uitmaakt, van dezelfde hand schijnt te zijn als het eerste blad, denken we dat het geschreven werd door deken Colin, maar dat het een

(7) Ibidem, blz. 347.

(8) Ibidem, blz. 470.

(9) Wouter Colin was deken van het Kortrijkse kapittel, vermoedelijk vanaf 1384 tot einde 1389. Zie J. De Cuyper, *De crisis in het kapittel van Kortrijk op het einde van de 14e eeuw*, in *De Leiegouw*, II (1960), blz. 175-176. Dat dit eerste blad door deken Colin geschreven werd, blijkt uit de tekst op f° 1 v., waar we lezen: „Ego W. colin decanus ecclesie recepti a Willelmo Daen duas libras... computatum anno lxxxvj in februario”. In die twee bladzijden gaat het over betalingen, meest gedaan in 1386, van tienden verpacht in 1380, 1381 en 1382.

(10) Zie daarover J. De Cuyper, *Lc.*, blz. 13 en vv.

trouwe eigentijdse kopie is van de „pappiere” van Willem Faytop. Menig „wij-stuk” komt in dit manuale voor. Het is waarschijnlijk dat Faytop zijn rekeningen eerst indiende in 1383. Deken Colin heeft er een kopie van gemaakt.

Op de omslag van gans de bundel, die 32 folia telt, heeft een latere hand bovenaan aangetekend: *Manuale receptoris hulstensis pro annis 1380 ad 1383*; en eronder: *Venditio sue elocatio decimarum hulstensium de annis 1380, 1381, 1382, 1383. Receptor Willem Faytop.*

Faytops handboek is het oudst bekend rekeningboek van de tienden van Hulster Ambacht. De eerstvolgende rekening loopt eerst over 1410.

Iedere rekening beslaat twee delen, namelijk de „ontfanc” en „duutgheven”. De „ontfanc” bestaat hoofdzakelijk uit de „vendicie” of verkoop (of verpachting) van de tienden. Telkens, in de eerste rekeningen, wordt bij de naam van de polder de naam aangeduid van de aankoper, alsook de koopsom en de „lijfcoop” of het drinkgeld. Het valt direkt op dat de ontvangen som in feite niet overeenstemt met de som waarvoor het tiend verkocht werd. Vandaar dat de ontvanger in de rand noteert wat hem nog verschuldigd is. Niet zelden werd eerst jaren nadien de nog verschuldigde som aan het kapittel overgemaakt. Verder treffen we onder de ontvangsten, de inkomsten van de zogenaamde „parve partes” of smaldeelen, alsook wat ontvangen werd van de „pachters” die land pachtten, van de „casteleyen” van Beveren en van de rentier van het grote uithof van Zande, dat aan de abdij van Duinen toebehoorde.

Voor het jaar 1380 beliep de totale ontvangst 1970 lb. en 7 sch.

Zeer interessant is de lijst van de uitgaven. Hier volgt een bondige ontleding voor het jaar 1380.

Faytop noteert eerst dat hij te Kortrijk ontboden werd. De reis duurde drie dagen en de onkosten beliepen 3

pond. Huig van Lokeren, de vorige ontvanger en wellicht een familielid, had Faytop geholpen bij de „vendicie” en werd dan ook vergoed met een hoge som, namelijk 40 pond 14 schelling en 4 denier par. Aan de twee pastoors van Hulst werd een aanzienlijke som uitbetaald, namelijk 140 pond par. Ter gelegenheid van de verkoping werd ieder jaar een grote maaltijd gehouden, waaraan baljuw, schout en schepenen van Hulst deelnamen. Deze maaltijd kostte 14 pond par. Elk jaar, als de tienden verkocht waren, werd aan de schepenen gevraagd een „beseghelden brief” te hebben, wellicht met de toestemming om de tienden in te zamelen. Om dit „tsaertere te zeghelene” werd aan de schepenbank 36 pond par. betaald (11). Aan „sheren cnappe binnen Hulst”, wellicht een grafelijke bediende, werd 2 pond par. geschonken. Aan „Heer Ysin”, pastoor van de parochie „de Polder van Namen”, welke parochie thans geheel in de Schelde verdronken is, werd 36 pond verleend. Een Michiel de Poortere werd naar Kortrijk gestuurd „metten tiensten penninghe”, namelijk met 400 pond en 36 sch. par. Te Brugge, waar wellicht een kanunnik of een bode van het kapittel aanwezig was, werd 1050 pond gestort. Voor de reis en het oponthoud aldaar, namelijk gedurende zes dagen, werd 6 pond uitbetaald. Zoals verder blijkt, was de som die aan het kapittel moest uitbetaald worden, niet volledig gestort, omdat verscheidene tiendkopers „tachter” waren in de betaling. De volgende post in de uitgaven vermeldt 15 pond par., die te Utrecht werden uitbetaald. Het gaat hier wellicht om het Sint-Salvatorskapittel van Utrecht, dat het presentatierecht bezat van de kerken van Hontnisse en Ossensisse, die beide tot het Hulster Ambacht behoorden. Twee instellingen van Hulst werden ook door

(11) Die hoge som wijst erop, dat de schepenen een soort belasting legden op het tiendrecht.

Faytop, in akkoord met het kapittel, bedacht. Het hospitaal ontving 18 schelling par. Dezelfde som werd toegekend aan „den beghinen hove”. Ten slotte ontvangt Faytop zelf „van minen dienste van den tienden” 40 pond par. en voor „minen dienste van den pachters van nieuvrankendike” 14 pond par.

Slotsom : waar de ontvangsten 1971 pond 7 schelling par. bedroegen en de uitgaven 1768 pond 2 schelling en 4 denier par., moest Willem Faytop nog het verschil zien te innen, om dit aan het Kortrijkse kapittel af te geven.

* * *

In de rekening van het volgende jaar 1381 wordt reeds gezinspeeld op de moeilijkheden die zich in de streek voordoen, ten gevolge van de opstand van Gent.

Iets vreemds doet zich voor in deze rekening. Faytop geeft als totale som van de ontvangsten „van den tiende van lijfcoope ende smaldeele” 1053 pond 19 schelling en 9 denier aan. Verder geeft hij de som op van de ontvangst van de pachters, van de rentier van het Zandehof en van de kastelein van Beveren, namelijk 396 pond en 8 schelling par. Ten slotte geeft hij als totaal van al de ontvangsten enkel 673 pond, 2 schelling en 5 1/2 denier op ! Daaruit zouden we moeten besluiten, dat de werkelijke opbrengst van de tienden en andere bezittingen voor het jaar 1381 merkelijk lager is dan verwacht werd bij de „vendicie” en merkelijk lager ook dan de opbrengst van 1380 (12). Zonder twijfel is de toestand geschapen door de opstand van Gent, niet vreemd aan die grote vermindering. Trouwens de uitgaven voor dit jaar laten dit klaar blijken.

(12) Faytop kocht zelf het tiend van de Kerkpolder. Zie J. De Cuyper, *Inning en verkoop van tiendvruchten in Hulster Ambacht voor rekening van het Kapittel van Kortrijk, 1381*, in *Biekerf*, 62e jaar, 1961, blz. 83-87.

Uit deze rubriek lichten we enkele interessante bijzonderheden.

Huig de Wevere, wellicht een landbouwer uit het Ambacht, werd naar Kortrijk gestuurd bij de deken en het kapittel, om de toelating te bekomen de tienden te verkopen. En hij „brochte ons eenen brief dat wij de tiende vercoopen souden”. Moeilijkheden doen zich nu voor, als Faytop de schepenen van Hulst verzoekt zoals ieder jaar de bezegelde brief te verlenen, waardoor de toestemming gegeven wordt, tot de verkoping van de tienden over te gaan. De schepenbank weigert. Eerst moeten de kopers en de borgen hun toestemming gegeven hebben! Een klacht wordt ingediend bij de graaf, die ten slotte aan de baljuw van Hulst bevel geeft aan de betwiste brief het zegel van Hulst te hechten. „Ende als partijen vernamen, trocken sij te hove, ende maecten ons dach voor mijns heren Raet, ende als wij dach hadden, lieten wij Heinric de Here weten dat hij ons ghehulpich wilde sijn” (13). Verder blijkt dat Willem Faytop te Brugge gedagvaard werd en dat hij die stad over Biervliet bereikte. Twee dagen was hij afwezig. Daarna werd Huig de Wevere naar de heren van Kortrijk gestuurd „om den staet van den goede te kennene te ghevene”. Een interessante passus is de volgende: „Item Volaert ghesent van Antwerpen te Risele alst te Brugghe ghewochten was”. Mogelijks wordt hier de overval van Brugge door de Gentenaars, nà de slag op het Beverhoutsveld (3 mei 1382), bedoeld. Faytops rekening loopt wel over het jaar 1381 maar kan wel de uitgaven behelzen die gedaan werden kort na Pasen (in 1382 viel Pasen op 6 april) en vóór het verkopen

(13) Door het kapittel werd dikwijls een beroep gedaan op de tussenkomst van Hendrik de Heer. Deze, een Westvlaming, bekleedde ten laatste van 1368 af, de functie van grafelijk secretaris. Die functie bekleedde hij nog in 1383. Zie J. Buntinx, *De Audientie van de Graven van Vlaanderen*, Brussel, 1949, blz. 144.

van de tienden, dat gewoonlijk in juli plaats had. Reeds hebben we erop gewezen, dat in 1382, gezien de troebele toestand in Vlaanderen, de deken van Kortrijk zich wellicht te Rijsel gevestigd had. Eigenaardig is nu de volgende post. Aan dezelfde Volaert, die naar Rijsel gestuurd werd, wordt nogmaals een vergoeding betaald, daar hij uit Antwerpen gestuurd werd „als mijn heere de deken eerst ghecoren was”. Dit doelt ongetwijfeld op de verkiezing van de nieuwe kapitteldeken, Raso de Bosco (14). Deze werd echter eerst in 1383 verkozen! Faytop, die wellicht zijn rekeningenrapport eerst in 1383 opmaakte, om het geheel van 1380 tot 1383 bij het kapittel in te dienen, heeft hier zonder twijfel een vergissing bedreven en heeft een feit dat zich voordeed in 1383 een jaar te vroeg genoteerd. De twee volgende posten van de uitgaven betreffen de twee „cnapen”, die „van binnen” en die „van buten”, die elk een vergoeding van 2 pond ontvangen. In de volgende post is er spraak van Filips van Artevelde.

Filips van Artevelde werd op het einde van januari 1382 tot „rewaert” van Gent verkozen. Bartholomeus Coolman werd aangesteld als hoofd van een vloot die in de havens van Zeeland en Holland levensmiddelen moest aanwerven, om ze langs de nog vrije wegen van de Vier Ambachten naar Gent te voeren (15).

De aantekening van Faytop in zijn rapport van de uitgaven van 1381-1382 is merkwaardig: „Item xxxvj. lb. par. ghesent van Antwerpen te Hulst mids den verdinghe, dat verdinc was jeghen Lippin van Aertevelde, betaelt Meeus Coolmanne”. Er werd dus 36 pond par. uitbetaald aan Bartholomeus Coolman, als gevolg van

(14) Over deken Raso de Bosco, zie J. De Cuyper, *De krisis...*, blz. 174-175.

(15) Voor het verloop van de opstand van Gent, verwijzen we naar het betrekkelijk recent werk van F. Quicke, *Les Pays-Bas à la veille de la Période Bourguignonne (1356-1384)*. Brussel, 1947, blz. 297 en vv.

een overeenkomst gesloten met Filips van Artevelde. Aan de bode die deze som aan Coolman overleverde werd 8 schelling par. uitbetaald.

Onder de verdere uitgaven noteren we de gewone giften gedaan ten voordele van de pastoors van Hulst en van de Polder van Namen, van de tesorier van Utrecht, van het hospitaal en het begijnhof van Hulst. Ten slotte ontvangt Faytop voor zijn dienst, zoals het vorige jaar, 54 pond par.

* * *

Ook de rekening van 1382 is uitvoerig.

De totale ontvangst was 1003 pond 17 schelling en 4 denier par. Er wordt geen gewag gemaakt van wat de rentier van Zande betaalde.

De uitgaven zijn thans hoger dan de inkomsten. Ze stijgen tot 1281 pond en 14 schelling.

De gewone uitgaven ten voordele van de geestelijken en instellingen van Hulster Ambacht komen erin voor, alsook de vergoeding die Faytop mocht innen. Wat het aandeel van het kapittel betreft, eerst ontving de deken 24 pond van Jan vanden Berchman en 9 pond en 18 schelling van Hendrik Dane. Verder noteert Faytop dat hij zich naar Mechelen begaf, „om te vernemene of Mijn here de deken daer niet commen soude”. Wellicht heeft hij hem daar niet ontmoet, want in de volgende post tekent hij aan dat te Rijsel 1000 pond geleverd werd. Dit wijst erop dat na de brand van Kortrijk en de „Bretoense furie”, de deken de wijk genomen had naar het veiliger Rijsel (16).

Na dit overzicht van de drie jaren 1380 tot 1382 geeft Faytop een overzicht van de inkomsten en uitgaven van

(16) Zie daarover J. De Cuyper, *Lc.*, blz. 31. In 1383 ondernam deken Joos van Menen een reis naar Mechelen, om aldaar de toenmalige Urbanistische bisschop van Doornik, Jan van West te ontmoeten. Deze verbleef aldaar bij de aanvang van 1383. Zie F. Quicke, *o.c.*, blz. 378, n. 62.

deze jaren. Hij stipt aan dat hij „tachter” blijft voor het jaar 1380 voor een som van 203 pond 4 schelling en 8 denier. Voor het jaar 1381 is hij nog de som van 285 pond en 10 schelling schuldig. Voor het jaar 1382 heeft hij meer uitgegeven dan hij ontving. Zo is zijn schuld tegenover het kapittel merkelyk verminderd.

Vooraleer zijn rekening van 1382 te sluiten, maakt Faytop nog twee opmerkingen. De 108 mudden gerst kocht hij tegen een hogere prijs dan hij ze kon verkopen, wat voor hem een verliespost betekende van 43 pond en 4 schelling. Hij noteert erbij dat die som „buten de rekeninghe staet”. Ook meldt hij dat de vleestienden van de drie gemelde jaren noch gerekend, noch ontvangen werden. De opbrengst van dit tiendrecht bracht ieder jaar de som van 93 pond op. Ongetwijfeld heeft de troebele toestand van het ambacht sedert de opstand van Gent, dit resultaat verwekt.

* * *

Zo komen we aan het incidentrijke jaar 1383.

Geen spraak meer nauwkeurig de „vendicie” uiteen te zetten. Faytop vertelt nu met veel bijzonderheden al wat hij bij de verkoop en het vergaderen van de tienvruchten meegemaakt heeft. Die uiteenzetting is ook interessant, omdat ze ons inlicht over de manier waarop destijds de tienden werden geïnd.

Kapelanen Diederik de Smet en Willem Pose trokken, namens de deken en het kapittel van Kortrijk, naar Antwerpen „ter vendicien”, om aldaar de tienden van Hulster Ambacht te verkopen. Ze stuurden twee boden naar de streek, Michel de Portere en Jan Snoere. Zij trokken door het ambacht en nodigden de liefhebbers uit om naar Antwerpen te komen. „Men soude hem goeden coop gheven”. Er kwamen enkele lieden naar Antwerpen, doch ze verklaarden aan de heren van Kortrijk, dat ze „de tiende als niets waert en dochten”,

en de heren vertrokken naar Kortrijk terug, zonder dat de verkoping plaats vond.

Toen nu de oogst naderde, zond Faytop Jan Voelaerd met een brief naar de deken, die toen te Rijsel vertoefde, met verzoek hem mee te delen wat er met de tienden moest gedaan worden. „Ende mijn here de deken daer God de ziel af hebben moete, sende ons eenen brief, dat wij de tienden souden doen onder eenighe goedinghe (= vergoeding), ende waert dat wijt niet ghedaen en consten, dat wijre mede daden ons beste ” (17).

Ongetwijfeld waren de onophoudelijke „reysen ” van de Gentenaars niet vreemd aan die toestand van de landerijen van Hulster Ambacht!

Nu vertelt Faytop op een gemoedelijke en trouwe wijze, wat hij in die benarde toestand deed. Toen de vlasienden en de „tijtgharstienden ” moesten geoogst worden, trok hij met Lodewijk van Lamzwaert door het land en slaagde erin de vlasienden van een aantal polders te verkopen, alle echter tegen een kleine som. Het lukte Faytop niet de vlasienden van de andere polders te verkopen.

Hij slaagde er ook niet in die tienden te verzamelen, daar de Gentenaars er zich tegen verzetten, „mids dat sij so dicken int lant waren ”. Hij zag zich dan ook verplicht de tienden bij de landbouwers te laten „ofte wij moesten se up tvelt verliesen ”. Faytop en Lamzwaert reden dan door het land en ze baden de landbouwers, die woonden „an dhoostzide van der avenen van Hulst, dat sij de heren tiende wilden uut derschen ende uten lande doen met haers selves corne ten coste van den heren ”. Wat de westzijde van de haven van Hulst betreft, daar durfden beiden niet rijden. Ze stuurden een bode naar hun vrienden „heer Jan Groetwouters sone ”, Huig

(17) Het gaat hier om deken Joos van Menen. Over hem zie J. De Cuyper, *l.c.*, blz. 6 en vv. § 1. Het beleid van deken Joos van Menen (1363-1383).

Crabbe, W(id)o Aper en Hendrik van den Bome en ze „baden hem raerts om de tiende te vercoopene”. Ze antwoordden, dat wilde men ze verkopen, men een overeenkomst moest sluiten „ieghen die van Ghend”. Faytop en Lamzwaert wilden echter van die oplossing niet weten, daar ze vernomen hadden dat de heren van Kortrijk „ieghen die van Ghent gheen goet verdinct en wilden hebben” (18). Toen verzochten ze hun vrienden, de landbouwers te vragen de tienden te behouden „ghelijc haers selves goeden ten costen van den heeren”. Dit werd dan gedaan in gans Hulster Ambacht.

Toen nu de oogst van de rogge, van de tarwe en van andere vruchten „daer na volghende” gekomen was, trokken de beide mannen weer door het ambacht om iets te verkopen of „te gader tstekene”. Ze troffen echter niemand aan die wilde kopen, of zelfs de tienden wilde vergaderen. Ze reden door het land om de lieden te verzoeken met de tienden van die vruchten te doen zoals met de andere tienden. „Ende int bidden so vonden wij de liede so verhart ende seiden dat sij gheen tiende ingheere maniere meer te hemwaert hebben ne wilden”. Toen ze dit vaststelden, trokken zij naar de woning van Raas Mulaert. Daar werd met enkele andere „goede lieden” beraadslaagd. „So dat wij over een droughen”, dat men de kastelein van Saaftinge, Hector vanden Vorhoute, zou verzoeken hun een brief te geven, die zou gericht zijn tot al degenen die tienden in bezit hadden in Hulster Ambacht, met het verzoek die tienden van het land weg te dragen en te dorsen, zoals gedaan wordt met hun eigen koren, alles op de kosten van de kapittelheren. „Ende mer Hector gaf en telivererde ons eenen brief” in bovenvermelde zin. Wellicht waren de schepenen van Hulst, die gewoonlijk de toelatingsbrief tot het ver-

(18) In het conflict met de stad Gent, koos het kapittel, dat steeds zeer afhankelijk was aan de Vlaamse dynastie, de partij van graaf Lodewijk van Male.

zamelen van de tienden uitreikten, partijgangers van de Gentenaars en wilden Faytop en zijn vrienden geen beroep doen op hen. Sterk nu door die brief, „voeren wij weder int lant ende openbaerden den brief van mijns sheere Hectors weghe in doorpe ende in steden daer vergaderinghe van volke was ende ooc an eenighe persone den brief met eenen bode te haren huus ghesont die de tiende noode aneveerden, ende als dit ghedaen was, so senden wij .ij. ghehuurde boden ghemeene knapen, Hughe Moen, Michiel Moerdijc int lant die alle de tienden dore trocten omme te vernemene ofte hiement eenighe tiende up tvelt liet ligghen”. Kort nadien kwam Huig Moen melden, dat de tienden bleven liggen in Oud Frankendijk, op de Groede en in Absdale. Toen trokken Faytop en Lamzwaert weer door het land, vergezeld door „ghesellen van den huuse van Tsaefthinghen”. Ze sturden een bode naar degenen die de tienden hadden laten liggen op het land. „Ende voort stelden wij in een ofte in twee tienden eenen man ende elc in sine ghebuere, omme dat gheen tiende up tvelt verloren en soude bliven, die wij best betrouden”. Dan volgen de namen van de polders, met ernaast de naam van de betrouwbare lieden. We noteren dat voor de Polder van Namen, het Nieuwland en Meerlemont benevens Jan de Costere ook Ysin, de pastoor van de Polder van Namen, aangeduid werd. Verder meldt Faytop, dat hij en zijn maat Lamzwaert „den lieden ghemeenlike belooft hebben, dat sij ghestaen sullen ter goeder trouwen met also velen alsij corens behilden ende in haren profijte quam”.

Men voelt goed aan, dat het Faytop erom ging de tiendvruchten niet te laten verkopen aan de Gentenaars. Hij noteert dat hij deze tienden verkocht heeft voor 32 pond par. Aan de rentier van het hof van Zande, dat aan de abdij van Duinen toebehoorde, werden de tienden van een aantal polders toevertrouwd. Hij noteert daarbij: „Hets te wetene dat int Novael was ghegadert

de tijtgharstiende ende roghetiende den deel, ende midts dat die van Ghent so dicken int lant quamen dat mens niet meer ghegadren en conste, ende dander deel van der roghetiende ende van der taerwen ende van andren vruchten daerna volghende was ghedaen onder de lieden ghelijc als was ghedaen onder de lieden in den hoop van al den tienden".

Slotsom, Faytop noteert dat hij van al die tienden slechts 44 pond en 6 schelling ontving!

Direkt daarop tekent hij aan, dat hij op de uitvaart van heer Willem van Naringhen te Mechelen ontboden werd bij de deken van het Kortrijkse kapittel en dat hij hem de toestand van de tienden uiteengezet heeft. Hij overhandigde hem 42 pond. Was aanwezig bij deze overdracht, heer Jan van der Straten.

Vooraleer zijn verhaal voort te zetten, geeft Faytop nu van f° 15 v° tot f° 17 een lange lijst in vier kolommen, van al de personen die in Hulster Ambacht woonden in 1381. Hij heeft die lijst overgeschreven, naar hij verklaart, uit een „settinghe brieve". Hij voegt erbij, dat die lijst „te inquerenen" (sic) is voor de toekomst, daar er personen zijn die niet op de lijst staan en toch tienden verschuldigd zijn, en er ook enige in voorkomen die geen tienden moeten betalen. Voor de naamkunde is die lijst van 1381 ongetwijfeld zeer belangrijk. Een uitgave ervan met de studie van de voornamen en familienamen is aangewezen. Er komen ongeveer 600 namen in die lijst voor!

In het handboek komen nu enkele onbeschreven bladen voor, namelijk vanaf f° 17 v° tot 19 v°. Op f° 20 zet Faytop zijn aantekeningen en zijn verhaal voort.

Eerst geeft hij nu op wat hij ontving van de pachters van Frankendijk, alsook de kosten van het huren van schepen en van zolders, om de tiendvruchten te vervoeren en te bergen.

Dan gaat zijn verhaal verder. Hij weet te vertellen

dat Michiel de Portere in Nieuw-Frankendijk was, om koren te ontvangen. „Ende hi leide sacke te Badelooch Bollaerts, ende al daer aelden de pachters eenen sach of twee, al te met alsi ghedorschen hadden. Ende een Hughe de Vos, der heren pachter ghinc te Badelooch Bollaerts ende al daer aelde hij drie sacke ende dederin sijn coorne, ende voerdet te scepe, daer andre pachters in ons sacke cooren brocht hadden te scepe. Daer quam Michiel de Poortere mijn bode ende aenverde siin sacke met den coorne ende voerdese te Lilloe, daer wij ons coren pleghen over te voerne, ende daer volghede Here Hughe de Vos ende beclaechdene voor scautate ende scepenen van Lilloe, ende de scoutate vinc Michiel ende leedene in den steen. Ende hij en wildene niet te live- renen ter bede van mi. So dat ic bat den tollenare van Antwerpen en meester Pieter Tructen en wij voeren te Lilloe ende ter bede van den tollenare van Antwerpen was hij te livreert”. Voor de „waghenhure ende costen van den scoutate” werden 3 pond en 14 schelling uitge- geven.

Na nog enkele inkomsten en uitgaven genoteerd te hebben, reket Faytop ten slotte de globale som van de ontvangsten aan voor 1383, wat de tienden en het land- pachtgeld betreft. Slechts 115 pond en 14 schelling werd opgehaald. De uitgaven, die dit jaar, zoals blijkt uit de genoemde posten, buitengewone waren, beliepen tot 50 pond en 12 denier. Faytop moest dus nog aan het ka- pittel 65 pond en 13 schelling overhandigen.

Verder stipt hij nog aan wat hij nog voor de vorige jaren aan het kapittel schuldig is, namelijk 285 pond 10 schelling en 6 denier.

Te Mechelen heeft hij aan de deken van het Kort- rijkse kapittel 236 pond ter hand gesteld. Ook heeft hij aan kapelaan Diederik de Smet 48 pond betaald, toen „hij voer te Hutrecht omme Jacopmaerde mijns heren dekens kock was”.

Ten slotte vertelt Faytop nog wat hij ontving van de vruchten die hier en daar nog op zolders geborgen waren. Niet zelden merkt hij aan dat hij bij de verkoop verlies moest ondergaan. Zijn laatste aantekeningen gaan over ontvangsten die hij deed over vroegere jaren, „sint dat ic rekende ende mijn papier overgaf”.

Na deze gedetailleerde ontleding van het handboek van Willem Faytop, geven we thans aan de hand van de ons verstrekte gegevens, de slotsommen voor ieder jaar :

	Ontvangsten	Uitgaven	Aan het kapittel overgemaakt
1380 :	1970. 7.—.	1768. 2. 4.	1451.16.—.
1381 :	673. 2. 5 1/2	313.—.—.	—.—.—.
1382 :	1003.17. 4.	1281.14.—.	1033.18.—.
1383 :	115.14.—.	50.12.—.	284.—.—.
Totaal :	3763.—. 9 1/2	3413. 8. 4.	2733.14.—.

Zoals blijkt uit deze tabel, was Faytop voor die vier jaren nog 349 pond 12 schelling en 5 1/2 denier aan het kapittel schuldig. Een deel ervan zal later nog betaald worden.

Bij gemis aan rekeningen, kan voor de volgende jaren niet vastgesteld worden hoe de toestand er dan uitzag. De „Vlaamse oorlog” of de strijd van Gent zou nog voortduren tot einde 1385. De laatste maanden van dit jaar betekenden voor Hulster Ambacht een echte ramp. Op 30 augustus werd Damme, dat door de Gentenaren bezet werd, door de Fransen onder leiding van hun vorst Karel VI, ingenomen. Dan trok het Franse leger naar de Vier Ambachten. Die streek, die verscheidene jaren Gent voorzien had van levensmiddelen, zou thans de weerwraak van de tegenpartij beleven.

De Franse koning had vernomen dat de Vier Ambachten, wat de voedselvoorziening betreft, steeds de toevlucht geweest was van het belegerde Gent. Hij zou thans zijn woede om de hardnekkigheid van de Gente-

naren op de bewoners van de Ambachten koelen. Uit vrees voor die weerwraak hadden reeds vele inwoners van die streek met have en goed de wijk genomen naar Gent zelf, en ook naar Antwerpen en naar de Zeeuwse eilanden. Naar de kronieken meedelen, zou het Franse leger vreselijk huis gehouden hebben in de Vier Ambachten. De achtergebleven inwoners zouden voor een groot deel vermoord geweest zijn. Veel gebouwen, ook kerken, zouden in brand gestoken worden. Op het land werden de vruchten en ook de fruitbomen vernield.

Zoals bekend, werd de vrede met het „fiere” Gent op 18 december 1385 getekend, en verkregen de onbuigzame Gentenaars van wege hun graaf en hertog, Filips de Stoute, algehele voldoening.

Toch zou o.m. voor de Vier Ambachten de schade, aangericht én door de „reyzen” van de Gentenaars én door de inval van het Franse leger op het einde van 1385, niet in de eerste jaren gans hersteld worden.

De „computus prebendarum” of de rekeningen van de prebenden van het Kortrijkse kapittel lichten ons daarover in. De prebenden werden immers betaald met de opbrengst van de tienden.

De rekeningen van deze dienst of officium zijn ons bewaard voor de jaren 1379 en 1380 (19). Dan volgt een grote gaping in de reeks van die rekeningen. Eerst die van 1388 is bewaard gebleven.

Waar nu de rekening van 1380 een bruto-opbrengst van 4209 pond en 13 1/2 denier aangeeft, geeft de rekening van 1388 enkel 2412 pond 8 schelling en 5 denier op. De opbrengst is bijna tot de helft verminderd.

Uit die rekening noteren we dat aan de ontvanger van Hulst, wellicht nog steeds Willem Faytop, een sala-

(19) Gepubliceerd in *De Leiegouw*, II (1960), blz. 37-39. Deze rekening, alsook de latere rekeningen van dit officium zijn bewaard in het archief van de O.-L.-Vrouwekerk te Kortrijk.

ris van 40 pond wordt toegekend. Onder de uitgaven stippen we nog de volgende posten aan. Een som van 857 pond 7 schelling en 10 denier wordt uitgegeven voor allerhande uitgaven die de nood vereiste en die hier aangerekend worden. Een som van 153 pond 5 schelling en 8 denier wordt uitgegeven als aandeel van het kapittel bij het indijken van de overstroomde landerijen. De uitgaven bereikten dan ook een hoog cijfer, namelijk 1332 pond 16 schelling en 6 denier. Zo bleef er enkel iets meer dan 376 pond over; deze moesten onder de 13 leden van het kapittel verdeeld worden. Geen wonder dat voor dit jaar ieder prebendaris enkel de som van 28 pond 18 schelling en 9 denier ontving!

We stippen hierbij aan, dat de gegevens voor de periode van 1378 tot 1388 eerder schaars zijn. Buiten de rekeningen van Willem Faytop en de rekeningen aangetekend in de „handleiding” van deken Joos van Menen, beschikken we zelfs over geen enkele akte van de schepenen van Hulst.

Dat de „Vlaamse opstand”, zoals het blijkt uit het „handboek” van Willem Faytop en uit de rekening van 1388, voor Hulster Ambacht een echte ramp betekende, kunnen we ten slotte afleiden uit de akte van 30 maart 1389, bewaard in het Hulsters archief (20).

In deze akte verklaart hertog Filips de Stoute, dat hij vanwege de schepenen van Hulst een brief ontvangen heeft. Daarin melden ze dat tijdens de voorbije oorlog de Gentenaars het bestuur over Hulst in handen hadden en dat de stad toen zodanig met lijfrenten belast werd, dat de huidige schepenen in de onmogelijkheid verkeren aan de hertog de achterstallige rente, hem verschuldigd, te betalen. In deze akte meldt de hertog ook, dat Hulst allerhande herstellingswerken moet uitvoeren, die natuurlijk ook de stedelijke financiën bezwaren. Om de

(20) J. Adriaanse, *o.c.*, blz. 281-282.

financiële toestand van de stad te verhelpen, staat de hertog toe de stedelijke accijnzen op bier en wijn voor de duur van drie jaar te verdubbelen. Hij drukt echter ook de wens uit, dat als vergoeding voor het toekennen van dit octrooi, hem het dubbele van vroeger zou geschonken worden.

J. DE CUYPER